

KONYA'DA GEÇİCİ KORUMA ALTINDA YAŞAYAN SURİYELİLER ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

Kamil ALPTEKİN¹, Demet AKARÇAY ULUTAŞ², Dilara USTABAŞI GÜNDÜZ³

Öz

Suriye'de 2011 yılında çıkan iç savaş sonrasında yaklaşık üç buçuk milyon Suriyeli Türkiye'ye sığınmıştır. Bu büyük göç dalgası gün geçtikçe kalıcı bir duruma dönüşmüş, bir sosyal ve ekonomik uyum ihtiyacını gündeme getirmiştir. Bu çalışmada Türkiye'ye sığınan ve yerleşim yeri olarak Konya'yı tercih eden Suriyelilerin Konya'daki yaşantıları ve karşılaştıkları sorunlar nitel araştırma yöntemiyle bir saha araştırması çerçevesinde ele alınmıştır. Araştırma kapsamında Konya'da Suriyeli sığınmacıların yoğun olarak ikamet ettikleri dört mahallede gözlem ve incelemeler yapılmış, sekiz ev ziyareti gerçekleştirilmiş, Suriyelilerle yakın ilişki içinde bulunan kurum/kuruluşların, amaçlı örneklem tekniği ile belirlenen 13 temsilci ile yarı yapılandırılmış bir form üzerinden derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Araştırma geçici koruma altındaki Suriyelilerin acil çözüm bekleyen kimlik, barınma, kayıt, dil, eğitim, istihdam ve mevzuat odaklı birtakım sorunlar yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Bunlar içerisinde eğitim ve istihdama dair yaşanan sorunların öncelikli olarak ele alınması ve sosyal uyum sürecinin multidisipliner ve çok sektörlü bir yaklaşımla, planlı bir şekilde yönetilmesinin gerek olduğu üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Suriyeli Sığınmacılar, Geçici Koruma, Göç, Sosyal Uyum, Konya

¹ Prof. Dr., KTO Karatay Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, e-posta: kamil.alptekin@karatay.edu.tr

² Sorumlu Yazar, Öğr. Gör., KTO Karatay Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, e-posta: demet.akarcay@karatay.edu.tr, demetakarcay@gmail.com

³ Dr. Öğr. Üyesi, KTO Karatay Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, e-posta: dilara.ustabasi@karatay.edu.tr

A STUDY ON SYRIANS UNDER TEMPORARY PROTECTION IN KONYA

Abstract

After the civil war in Syria in 2011, almost three and a half million Syrians have fled to Turkey. These huge immigration wave faced by Turkey and the world has become a permanent condition day by day and it has raised the need for a social and economic cohesion. In this study, experiences and common problems of Syrians, who took refuge in Turkey and prefer Konya as a settlement, are handled in the framework of a field research with qualitative research methods. Observations and examinations were conducted in four neighbourhood inhabited by the Syrian refugees intensively, eight home were visited and 13 representatives of closely related institutions/organizations with Syrians in Konya who were determined by purposeful sampling technique were interviewed in depth through a semi-structured form within the scope of the research. The research results show that Syrians under temporary protection are facing several problems mostly about identity, accommodation, registration, language, education, employment and legislation that require urgent solutions. It is emphasized that problems about education and employment should be embraced primarily and the process of social cohesion should be handled in a multi-disciplinary and multi-sectoral approach and planned management.

Key Words: *Syrian Refugees, Temporary Protection, Migration, Social Cohesion, Konya*

Giriş

Göç insanoğlunun yeni karşılaştığı bir olgu olmamakla birlikte ortaya çıkardığı etnik ve ırksal çeşitlilik ile çağdaş toplumlarda en çok dikkat çeken ve üzerinde durulan bir konudur. Tarihin her evresinde insanlar yeni umutlar, yeni arayışlar için, yoksulluk, çatışma ve savaşlardan kaçmak için buldukları yerden başka bölgelere sürekli hareket halinde olmuşlardır. Özellikle 1980'li yıllarda yaşanan insani krizlerle birlikte göç olgusu farklılaşmaya başlamış, günümüzde politik nedenlerle yapılan göçler ve kitlesel göçlerde çarpıcı bir şekilde artış gözlenmiştir (Castles, de Haas and Miller, 2014).

Kitlesel göç eylemi, belirli bir zamanda çok sayıda kişinin tabiiyetinde olduğu ülke dışına düzensiz gruplar halinde hareket etmesidir (Akıncı vd., 2015). Kitlesel göç hareketlerinin nedenlerinin başında savaşlar gelmekte, savaşların şiddetli oluşu ve uzun sürmesi günümüzde zorunlu göçü kaçınılmaz hale getirmektedir (Tunç, 2015). Bugün sadece Ortadoğu'yu ve Avrupa'yı değil tüm dünyayı siyasi ve ekonomik yönden derinden etkileyen Suriyeli sığınmacıların göçü tipik bir kitlesel göç örneğidir ve sonuçları itibariyle ülke olarak bizi de yakından ilgilendirmektedir (Özgüler, 2018, s. 82). Bilindiği üzere 2011 yılının Mart ayında Suriye'de başlayan ve halen devam eden iç savaş sonucu milyonlarca Suriyeli can güvenliğini korumak üzere ülkesini terk etmek zorunda kalmıştır. Suriye'de yaşanan çatışmalar geniş çaplı bir insanlık dramının ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Giderek genişleyen iç savaş nedeniyle ülkesini terk eden ve resmi rakamlara göre sayıları üç buçuk milyonu bulan Suriyeli, Türkiye'ye sığınmıştır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2018). Türkiye, yanı başında cereyan eden ve büyük bir kitlesel göç hareketine neden olan bu insanlık dramına kayıtsız kalmayıp hiçbir ülkenin göze alamadığı politikaları hayata geçirmiştir. Bu doğrultuda örneğin Batılı ülkeler mümkün olduğunca sınırlarını kapalı tutma politikası izlerken Türkiye tam tersine Suriyelilere yönelik başından itibaren "açık kapı politikası" (Çiçekşögüt, 2017) izlemiştir. Bir sınır komşusu olarak Suriye'de yaşanan iç savaştan en fazla etkilenen Türkiye, bugün dünyada en büyük sığınmacı nüfusu barındıran ülke konumuna gelmiştir.

Hâlihazırda geçici koruma altındaki Suriyelilerin bir kısmı (%10 civarında)

sınıra yakın 10 ilde kurulan 23 geçici barınma merkezinde (kamplarda) kalırken büyük bir çoğunluğu (AFAD, 2018) kendi imkânlarıyla değişik illere dağılmış durumdadır. Suriyelilerin yerleşim yeri olarak tercih ettikleri illerden bir tanesi de Konya'dır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü göç istatistikleri verilerine göre, Eylül 2018 itibariyle Şanlıurfa, Gaziantep, Kilis, Kahramanmaraş, Mardin, Hatay, Adana, Adıyaman, Osmaniye ve Malatya'da bulunan geçici barınma merkezlerinde 181.049, barınma merkezleri dışında 3.378.213, Konya'da ise 94.799 Suriyeli sığınmacı yaşamaktadır. Bu verilere göre Konya'daki Suriyeli nüfus ile Konya ili nüfusu karşılaştırıldığında Konya'daki toplam il nüfusunun % 4.35'ini Suriyeli bireylerin oluşturduğu görülmektedir. Çetinkaya vd.'nin (2016) de işaret ettiği gibi başta sınırda bulunan iller olmak üzere Türkiye'nin diğer illerinde de henüz kayıt altına alınmamış ve ülkeye kaçak yollardan girmiş Suriyeli sığınmacılar da bulunmaktadır Geçici Barınma Merkezlerinde yaşayan Suriyelilerin büyük bir bölümü refah ve sosyal imkanlar açısından diğerlerine göre daha iyi durumdadır (Çetinkaya vd., 2016, s. 6). Geçici Barınma Merkezlerinde, Suriyeli bireylere barınma, giyinme, yemek, ısınma, ibadet, haberleşme, tercümanlık, psikososyal destek gibi temel hizmetler sunulmakta ve çeşitli kurs gibi eğitimlere devam edebilmelerinin önü açılmaktadır (Ağır ve Sezik, 2015). Buna karşın Geçici Barınma Merkezleri dışında yaşayan Suriyeli sığınmacıların pek çok sorunla karşı karşıya oldukları bilinmektedir. Tunç (2015), bu gruba özgü süreç içerisinde temel kamu hizmetlerinde aksamaların (sağlık, belediye vb.) görüldüğünü, ekonomiye (iş kaybetme, gelir kaybı, kiraların yükselmesi vb.), güvenliğe (asayiş, şüphe, tedirginlik, gerginlik vb.) ve temel haklara (çalışma izni, oturma izni, vatandaşlık vb.) ilişkin kaygıların yaşandığını öne sürmüştür.

Türkiye'de, başlangıçta kısa süreli ve geçici bir durum olarak görülen Suriyeli göç dalgası, gün geçtikçe kalıcı bir duruma dönüşmüş ve giderek toplumsal, siyasal ve ekonomik boyutları olan bir uyum sorunu ve güvenlik meselesine dönüşmüştür (Topçuoğlu vd., 2015). Kuşkusuz Suriyelilerin yerleştikleri her ilde hem ortak hem de farklı ihtiyaçlar, sorunlar ve beklentiler gündeme gelmektedir. Bu bağlamda dil sorunundan barınma sorununa, sağlıktan eğitime, istihdamdan hukuki işlemlere varan yelpazede Suriyelilerin yerleştikleri illerde yaşantılarının mercek altına alınması artık kaçınılmaz bir hal almıştır.

Bu araştırmanın temel amacı; Konya'da ikamet eden Suriyeli sığınmacıları yakından tanıyan ve onlarla iletişim halinde olan kamu kurumları, yerel yönetimler ve sivil toplum örgütleri temsilcilerinin anlatımlarıyla Suriyeli sığınmacıların karşılaştıkları sorunları tespit etmektir. Saha çalışmasına dayanması ve veri çeşitlenmesine gidilerek ele aldığı soruna çok boyutlu bakış açısı, bu çalışmayı önemli kılmaktadır.

Yöntem

Bu araştırma ele aldığı sorunu derinlemesine irdelemek üzere “nitel araştırma” tasarımına uygun olarak “katılımcı gözlem” ve “veri çeşitlenmesi” (görüşme, gözlem ve inceleme) prensibini temel alan bir saha çalışması şeklinde düzenlenmiştir. Aşağıda araştırmanın deseni, çalışma grubu, görüşmeler, veri toplama süreci ve verilerin analizinden bahsedilmektedir.

Araştırmanın Deseni

Suriyeli sığınmacıların Konya'da yaşadıkları sorunlar hakkında onları yakından tanıyan, karşılaştıkları güçlükleri bilen ve onlara çeşitli hizmetler sunup sürekli iletişim halinde olan kamu kurumları, mahalli ve yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri ve üniversite temsilcilerinin görüşlerinin alındığı bu araştırma nitel araştırma içerisinde yaygın kullanımı olan olgubilim (fenomenoloji) desenine sahiptir. Yıldırım ve Şimşek (2008) olgubilimi kısaca; günlük yaşamda bildiğimiz, hatta karşılaştığımız ancak fazla bilgi sahibi olmadığımız bir olgu hakkında olguyu yaşayan ya da olguya muhatap olanlar vasıtasıyla derinlemesine bilgi sahibi olmamıza olanak sağlayan bir araştırma deseni olarak tarif etmektedir. Olgubilim araştırmaları nitel araştırmanın doğasına uygun olarak kesin ve genellenebilir sonuçlar ortaya koymayabilirler, ancak bir olguyu daha iyi tanımamıza ve anlamamıza yardımcı olacak örnekleri, açıklamaları ve yaşantıları ortaya çıkarabilme özelliğine sahiptirler (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Çalışma Grubu

Araştırma grubunu oluşturmada nitel araştırma geleneği içerisinde gelişen amaçlı örnekleme tekniğine başvurulmuş, bir adım daha ileri gidilerek

amaçlı örnekleme türlerinden ölçüt örnekleme tekniği kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme; araştırmacının keşfetmek, anlamak ve kazanmak istediği bakış açısına göre bir örnekleme tercih etmesi varsayımına dayanır. Bu durumda örnekleme seçiminde araştırmacının yargısı ve kişisel tercihleri ön plana çıkmaktadır (Merriam, 2009). Ölçüt örneklemede temel anlayış önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır. Burada sözü edilen ölçüt veya ölçütler araştırmacı tarafından oluşturulabilir ya da daha önceden hazırlanmış bir ölçüt listesi kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Bu araştırmada öne sürülen amaca uygun olarak “Suriyeli sığınmacıların yaşadıkları sorunları en iyi onlarla çalışan ve sürekli iletişim halinde olan kişiler bilir” varsayımından hareket edilerek çalışma grubu belirlenmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda temel ölçütler katılımcıların; Suriyeli sığınmacılarla ilgilenen bir kurumda (kamu kurumu, mahalli veya yerel yönetim, sivil toplum örgütü veya üniversite) yönetici veya çalışan pozisyonunda olması, Konya’da yaşayan Suriyelilerin yaşantılarını, karşılaştıkları güçlükleri, ihtiyaçları ve sorunlarını yakından bilmesi ve onlarla sürekli iletişim halinde olması şeklinde belirlenmiştir. Bu ölçütlere uyan, araştırmaya kendi rızası ile katılmayı kabul eden (sözlü onam veren) beşi kadın, sekizi erkek toplam 13 kişi araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur. Katılımcıların görev yaptığı kurum ve kuruluşlar alfabetik sıraya göre aşağıda belirtilmiştir:

- El-Bir Derneği,
- Karatay Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı,
- Kızılay Toplum Merkezi,
- Konya Barosu,
- Konya Büyükşehir Belediyesi
- Konya İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü,
- Konya İl Göç İdaresi Müdürlüğü,
- Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğü
- Meram Sosyal Hizmet Merkezi,

- Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi Sosyoloji Bölümü
- Sığınmacı ve Göçmelerle Dayanışma Derneği,
- Şükran Mahallesi Muhtarlığı.

Veri Toplama Aracı

Çalışma grubunun Suriyeli sığınmacıların yaşadıkları sorunlar hakkındaki görüşlerinin belirlenmesinde veri toplama aracı olarak araştırma grubu tarafından geliştirilen sekiz açık uçlu sorudan oluşan 'yarı yapılandırılmış görüşme formu' kullanılmıştır. Bu formda Suriyelilerin Konya'ya ilk gelişleri ve yerleşmeleri, Konya ilindeki istihdam, barınma, eğitim, kimlik, kayıt, genel kabul ve bakış açısı gibi sorun alanlarına ilişkin sorular yer almaktadır. Bu soruları oluştururken literatür bilgilerinin yanı sıra araştırma kapsamında yapılan gözlemler, incelemeler ve ev ziyaretlerinden elde edilen verilerden büyükçe bir oranda istifade edilmiştir.

Veri Toplama Süreci

Araştırmanın verileri daha önce de söylenildiği üzere gözlem, inceleme, ev ziyaretleri ve görüşmelerin yer aldığı saha çalışmasından elde edilmiştir. Saha çalışması bölümü 10 Ocak 2017 tarihinde başlamış, 7 Mart 2017 tarihinde sona ermiştir.

Araştırma grubu öncelikle Konya'da ikamet eden Suriyeli sığınmacıların yaşantıları hakkında bilgi toplamak amacıyla literatür taraması yapmış, hemen sonrasında katılımcı gözlem tekniği ile Konya'da yoğun olarak ikamet ettikleri üç mahallede (Şükran, Sahipata ve Bosna Hersek Mahallesi) Kızılay Toplum Merkezi ile Sığınmacı ve Göçmelerle Dayanışma Derneği çalışanlarının rehberliğinde gözlem ve incelemelerde bulunmuşlardır. Gözlem ve incelemede bulunan bu mahallelerde toplam sekiz Suriyeli aileyi evinde ziyaret etmişlerdir. Yapılan bu gözlem, inceleme ve ziyaretlerin tamamının raporları yazılmış, böylece bu etkinlikler kayıt altına alınmıştır. Araştırma grubu bu ilk adımlar sonucunda Suriyeli sığınmacıların genel yaşam profiline dair önemli bilgiler edinmiştir.

Araştırmanın ağırlık noktasını oluşturan görüşmelere başlamadan

önce araştırmacılar Konya ili genelinde geçici koruma altında yaşayan Suriyeli sığınmacılarla ilgili çalışmalar yürüten başlıca kurumların listesini çıkarmışlar ve her birinin yöneticileri ile telefonla ön görüşmeler yapmışlardır. Bu ön görüşmeler sonucunda hangi kurumların ve bu kurumdaki hangi kişilerin araştırma kapsamına alınacağına büyük ölçüde karar verilmiştir. Çalışma Grubunun netlik kazanmasından sonra KTO Karatay Üniversitesi Rektörlüğünce yapılan resmi yazışmalar neticesinde belirtilen takvime göre katılımcılarla yarı yapılandırılmış açık uçlu derinlemesine görüşmelere geçilmiştir.

Araştırmanın ana çatısını oluşturan görüşmeler, katılımcıların makam veya çalışma odasında gerçekleştirilmiş olup 50-80 dakika arasında sürmüştür. Görüşmelerin tümüne üç kişiden oluşan araştırma grubunun üyeleri katılmıştır. Görüşmeleri birinci yazar yürütmüş, ikinci ve üçüncü yazarlar görüşmeleri not tutmak suretiyle kayıt altına almışlardır. Görüşmelerde yeterince aydınlanmayan konular ilave sorularla açıklığa kavuşturulmaya çalışılmıştır. Görüşmelere başlanmadan önce görüşme yapılan kişilere sözlü olarak araştırmanın amacı, yöntemi, prosedürleri ve araştırma grubunun konumu hakkında bilgi verilmiştir.

Verilerin Analizi

Nitel araştırmada veri analizi genellikle verilerin toplanmasından hemen sonra başlar. Ortaya çıkan yığınlarca verinin düzenlenmesi, kayıtlardan deşifre edilen metinlerin tekrar tekrar okunması, verilerin azaltılması, betimlenmesi, soyutlanarak kavramlara dönüştürülmesi, buradan tema veya kategorilere ulaşılması ve yorumlanması başlıca işlemlerdir (Padgett, 2008).

Yıldırım ve Şimşek (2008) kendi perspektiflerinden nitel veri analizini betimsel analiz ve içerik analizi olmak üzere iki grupta ele almaktadırlar. Bu araştırmada verilerin analizinde Yıldırım ve Şimşek'in önerdiği; çeşitli veri toplama teknikleri ile elde edilmiş verilerin daha önceden belirlenmiş temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasını içeren betimsel analiz yaklaşımı benimsenmiştir. Bu analiz türünde araştırmacı görüştüğü ya da gözlemlemiş olduğu bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtabilmek amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verebilmektedir. Bu analiz türünde temel

amaç elde edilmiş olan bulguların okuyucuya özetlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde sunulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Bu çalışmada verilerin betimsel analizinde Padgett'in öne sürdüğü tüm işlemler yerine getirilmiş olup, veri analizi Yıldırım ve Şimşek'in önerileri doğrultusunda üç aşamada gerçekleştirilmiştir. Birinci aşamada araştırma grubu araştırma sorularından, araştırmanın kavramsal çerçevesinden ve saha araştırmasındaki uygulama sonuçlarından hareketle veri analizi için tematik bir çerçeve oluşturmuştur. Böylece verilerin hangi temalar altında düzenleneceği ve sunulacağını belirlenmiştir. Araştırmanın temaları sırasıyla şu şekilde belirlenmiştir:

- Konya'ya Geliş ve Yerleşme
- Terkedilmiş Evlerde Pahalı Barınma
- Kayıta Yaşanan Sorunlar
- Kimlik, Statü ve Mevzuattaki Belirsizlikler
- Sivil Toplum Örgütlerinin Önemi
- İstihdamda Karşılaşılan Güçlükler
- Misafire Yaklaşım
- Eğitimin Zorunluluğu

İkinci aşamada katılımcılarla yapılan görüşmeler ve bu görüşmelere ilişkin tutulan notlar veri toplama sürecindeki görüşme sırasına göre 1'den 13'e kadar numaralandırılmıştır. Görüşme notları tekrar tekrar okunarak her bir görüşmeden elde edilen veriler; araştırma için önceden belirlenen kavramsal çerçeveye göre kodlanmıştır. Üçüncü aşamada araştırma grubu düzenlemiş olduğu verileri tanımlamaya, açıklamaya, ilişkilendirmeye ve anlamlandırmaya çalışmıştır. Son aşamada ise ortaya çıkan kavramsal çerçevedeki sıralamaya göre temaların içerikleri, katılımcıların ifadelerinden yapılan alıntılarla desteklenerek yorumlanmaya çalışılmıştır. Her bir katılımcı (K) için tutulan görüşme notlarından doğrudan yapılan alıntılarda gizliliği korumak için isimlendirme yerine katılımcılar kendilerine verilen numaralarla (K1, K2, K3 gibi) anılmıştır.

Bulgular ve Yorum

Konya'da geçici koruma altındaki Suriyelilere hizmet vermekte olup araştırmaya katılan kişilerle yapılan görüşmelerin betimsel analizinden elde edilen bulgular, saha çalışmalarına dayalı gözlem ve inceleme notlarıyla birlikte aşağıda sunulmuştur.

Konya'ya Geliş ve Yerleşme

Suriyeliler Konya'ya 2011 yılından itibaren gelmeye başlamış, gelenlerin sayısındaki yoğunluk 2014 yılından itibaren artmıştır. Suriyeliler Konya'ya farklı illerde kurulmuş olan Geçici Barınma Merkezlerinden (kamplardan) veya sınırdan düzensiz geçişlerle doğrudan kendi imkânlarıyla gelmişlerdir. Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerden Konya'daki Suriyelilerin önemli bir çoğunluğunun Türkmenlerin de bulunduğu Halep şehrinden geldiği ve etnik köken ve mezhep açısından heterojen bir nüfus yapısına sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Konya'ya geliş, göç olgularında sıklıkla karşılaştığı üzere ağırlıklı olarak hemşerilik bağları üzerinden gerçekleşmiştir. Suriyeliler aşiretler halinde kalabalık gruplar şeklinde öncelikle hemşerilerinin buldukları mahallelere yerleşmişlerdir. Bir araştırmada Suriyeli misafirlerin Konya'yı tercih etmelerindeki öncelikli nedenler arasında Konya'nın dindar bir şehir olması ve hemşerilik bağları gösterilmiştir (Topçuoğlu, Özensel ve Koyuncu, 2015). Bir diğer araştırmada ise Konya halkının dindar, yardımsever ve misafirperver olduğu, güvenlik, huzur, iş, sağlık, eğitim, ulaşım gibi imkanların oldukça iyi olduğu yönündeki telkinlerin kentin tercih edilmesinde başlıca nedenler olduğu belirtilmiştir. Araştırma kapsamında görüşme yapılan Özellikle Halep'ten gelen Suriyeli sığınmacılar gerek dindar bir şehir oluşu gerek, iklim ve coğrafyanın benzerliği gerekse kültürel yakınlık sebebi ile Konya'da kendilerini evlerinde hissettiklerini beyan etmişlerdir (Koyuncu, 2014).

Suriyeli sığınmacılar içerisinde yer alan Türkmenler Merkez ilçelerden biri olan Meram'a bağlı Şükran Mahallesi ve Şems Mahallesi Konya'ya gelişte Suriyelilerin ilk uğrak yerleridir. Zamanla buradan Konya'nın diğer mahallelerine dağılmışlardır. Bu iki mahalle dışında Konya'daki Suriyelilerin önemli bir çoğunluğu, Sahipata Mahallesi, Abdülaziz Mahallesi, Ferhuniye

Mahallesi, Telafer Mahallesi, Bosna Hersek Mahallesi ve Mamuriye Mahallesi'nde ikamet etmektedir.

Özellikle Suriyelilerin ilk uğrak yeri olan Şükran ve Şems Mahallesi son derece kozmopolit bir yapıya sahiptir. Bu mahallelerde kentsel dönüşüm çalışmaları başlatıldığından yerli halk buraları terk etmektedir. Her iki mahallenin adı asayiş olaylarıyla sık sık gündeme gelmekte, buralarda “getto” benzeri bir yerleşim kendisini hissettirmektedir. Bu durumdan duyulan rahatsızlığı bir katılımcı şu şekilde ifade etmiştir:

“Şükran Mahallesi’ndeki Suriyeliler, yoldan geçenleri sözle-gözle taciz ediyorlar, apartman yaşantısında kurallara riayet etmiyorlar. Çöplerini camdan aşağı fırlatırlar, perdeleri sürekli açıktır. Uygunsuz vaziyette dışarıya çıkarlar, geç saatlerde gruplar halinde dolaşarak gürültü yaparlar, kavga çıkarırlar, alışverişte hırsızlığa yeltenirler. Gün boyunca esnaf dükkânlarının önlerini işgal ederler, aralarında madde kullanan ya da ticaretini yapanları da var.” (K6)

Yukarıdaki alıntıdan da anlaşılacağı üzere Şükran Mahallesi'nde ikamet eden Suriyelilerin daha çok marjinal gruplara özgü sergiledikleri tutum ve davranışlarından rahatsızlık duyulmaktadır. Ancak bu durum diğer mahaller için genelleştirilemez. Örneğin Suriyelilerin yoğun olarak yaşadıkları Bosna Hersek Mahallesi'nde Suriyelilerle ilgili yukarıda sıralanan hiçbir sorunla karşılaşmamaktadır. Bir katılımcı Suriyelilerin kullandıkları dil üzerinden adı geçen bu iki mahallede yaşanan sosyal uyuma ilişkin farklılıkları gündeme getirmiştir.

“Şükran Mahallesi’nde alışverişe çıkan Suriyeliler bakkalda Arapça konuşurken, Bosna Hersek Mahallesi’nde Türkçe konuşmak durumunda kalıyor. Bosna Hersek’e yerleşen Suriyeliler toplumla daha uyumlu haldeler. Daha oturaklı, düzgün yaşam sürmeye başladılar.” (K8)

Terkedilmiş Evlerde Pahalı Barınma

Daha öncede değinildiği üzere Konya'ya gelen Suriyelilerin çoğunluğu ilk olarak Şükran Mahallesi'ndeki kentsel dönüşüm nedeniyle boşaltılan apartmanlara yerleşmektedirler. Çünkü Suriyeliler kiralık ev bulmakta zorlanmaktadır. Bu durum bir katılımcının ifadelerinden anlaşılacağı gibi

bazı emlakçılar tarafından istismar edilmektedir.

“En önemli sorun bu insanların barınmaları. Kimse Suriyelilere evini vermek istemiyor. Emlakçılar fırsatçılık yapıyor. 300 TL’ye kiracı bulamayacağımız evleri en az 600 Liradan Suriyelilere veriyorlar.” (K12)

Koyuncu (2014) yaptığı bir araştırmada Konya’ya ilk gelenlerin en çok zorlandıkları sorunlardan birinin ev bulma olduğunu tespit etmiştir. Koyuncu göre Suriyelilerin bir aile için kiraladıkları evlerin çok kısa bir sürede üç, dört ailenin barınağı haline gelmesi, ev sahiplerinin Suriyelilere ev kiralama hususunda çekimser çoğu zaman da isteksiz olması ve kiraların hızla artmasının barınma sorununu öncelikli hale getirdiğini belirtmiştir. Akgündüz vd. (2015) tarafından yapılan çalışmada, Geçici Barınma Merkezlerine sahip olan ve olmayan iller incelemeye alınmış ve 2012-2013 yılları arasında geçen süre ‘müdahale’ süreci olarak ele alınarak öncesinde ve sonrasındaki oransal farklar üzerinden değerlendirme yapılmış ve konut fiyatlarındaki anlamlı artış vurgulanmıştır.

Konya’da özellikle ev kirası Suriyeli sığınmacıları endişeye sevk etmekte, evden çıkarılma ve yeni ev bulamama korkusunun misafirler için bir iş bulup çalışmayı zorunlu kılmaktadır. Öyle ki, temel gıda maddelerinin (özellikle bebekleri olan ailelerin süt) temini bile ev kirasından sonra dile getirilmektedir (Koyuncu, 2014). Kiralık daire bulmada zorlanan bir kısım Suriyeli ikamet için ruhsatı olmayan işhanlarında da kalabilmektedir. İşhanlarındaki dairelerin genellikle yaşama şartları bakımından son derece elverişsiz olduğu ve bazı dairelerde birkaç ailenin birlikte kaldığı yapılan görüşmelerde şu şekilde dile getirilmiştir.

“Evler rutubetli, bazıları halısızdır. 3-4 aile bir evde yaşamaktadır. Hijyen konusunda yetersiz olup bazı evlerde banyo bulunmamaktadır. Isınma sorunu yaşamaktadırlar. Battaniyesi olmayanlar vardır. Çorapsız gezen, incecik kısa kollu elbiselerle ortalıkta dolaşan çocuklar... Evlerde genellikle sadece bir oda ısıtılmaktadır.” (K2)

Kayıtta Yaşanan Sorunlar

Araştırmanın yapıldığı dönemde Konya İl Göç İdaresi’nden alınan bilgilere göre Konya’da yaklaşık 85 bin kayıtlı geçici koruma altında yaşayan

Suriyeli bulunmakta; yaklaşık olarak 20-25 bin civarında da henüz kayıt altına alınmamış Suriyelinin Konya'ya yerleştiği tahmin edilmektedir. Tahminlerin doğru olması durumunda şehir merkezinde yaşayan her on kişiden birinin Suriyeli olduğunu söylemek zor olmayacaktır. Böyle bir nüfus kompozisyonunun kısa bir zaman diliminde ortaya çıkışı, bir katılımcının ifadesiyle “*yerli halk tarafından kolayca hazmedilecek bir durum olmasa gerektir*” (K1). Nitekim Topkaya ve Akdağ'ın (2016) Kilis'te yaptıkları araştırmada da yerli halkın Suriyeli sığınmacılara yönelik rahatsızlıklarından biri Suriyelilerin “aşırı nüfusa sahip olmaları” üzerinde yoğunlaşmıştır. Araştırmada göç öncesi 100 bin nüfusa sahip olan Kilis ilinin Suriyeli sığınmacıların göçü sonucunda birdenbire 230 bine ulaşmasının bir tehdit unsuru olarak algılandığının, bunun da göçmenlere karşı olumsuz tutumlarının ortaya çıkmasında etkili olduğunun altı çizilmiştir.

Resmi kaydı olmayan Suriyelilerin doğal olarak kimlik belgesi de bulunmamaktadır. Kimlik belgesi olmayanlar için resmi işlemler yapılamadığından bu kişiler kendilerine sunulan kamu hizmetlerinden yararlanamamaktadırlar. Öte yandan Konya'ya yerleşen Suriyeliler sık adres değiştirmeleriyle dikkat çekmektedirler. Adres değişikliklerini zamanında bildirmemeleri nedeniyle de bazı hizmetlere ulaşmada sorunlar yaşamaktadırlar.

“Suriyelilerin sık adres değiştirmeleri ve buna bağlı olarak sabit adreslerinin olmaması nedeniyle evlerine sosyal inceleme için gidilemiyor. Düzenli bir sistem de yok. Aynı aile Meram'dan da yardım alıyor, Karatay'a da başvuruyor. Yardımlar çakışıyor.” (K4)

Kimlik belgesi olmayan ve/veya adres değişikliğini bildirmeyenler Sosyal Yardım ve Dayanışma Vakıfları tarafından verilen sosyal yardımlardan ve Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'nün sunduğu koruyucu/destekleyici hizmetlerden yararlanamamakta, hastanelerden sağlık hizmeti alamamaktadırlar. Ayrıca, Suriyeli vatandaşların bir kısmı kimliklerini kanıtlayıcı bir belgeleri olmadığı için hukuki işlemlerde (örneğin vasi atama gibi) de sorun yaşamaktadırlar.

Yoğun bir iş yükü altında çalışan Konya İl Göç İdaresi her gün ortalama

200 Suriyelinin, ayrıca 10-15 civarında yeni doğan bebeğin kaydını yapmakta, bunlara 99 ile başlayan kimlik belgesi hazırlamakta, 98⁴ ile başlayan önceki kimlikleri de yenilemektedir. Normal şartlarda yabancılar için kimlik çıkarma işlemi 3 ay sürüyorken, Suriyeliler için bu süre yoğunluktan dolayı daha da uzamıştır. Kayıtlar ilgili mevzuat gereği ferdi yapılmaktadır. Suriyelilerin bir kısmının ülkesine dönmeyeceği hesaba katıldığında katılımcılar arasında kayıtların her birey için ayrı ayrı yapılmasının yani aile kütüğünün oluşturulmamasının ilerleyen zamanlarda birtakım sorunlara neden olabileceğini düşünenler vardır. Bir katılımcı kayıtların ferdi yapılmasının yaratabileceği sorunlara ilişkin şunları ifade etmiştir:

“Suriyelilerin bu şekilde yerleşmeden önce planlı bilinçli bir politika oluşturulmalıydı. Kütük oluşturulmadı. Aile kaydı yok. Evlilik sorunları çıkacak. Ciddi söylüyorum, lütfen yanlış anlamayın kardeş kardeşe evlilik çıkabilir.” (K10)

Kimlik, Statü ve Mevzuattaki Belirsizlikler

Katılımcıların pek çoğu Suriyelilerin kimlik ve statülerindeki belirsizlikleri en büyük sorun olarak göstermiştir. Bilindiği üzere Türkiye’ye kabul edilen Suriyeli vatandaşlara 2014 yılında yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliği çerçevesinde “geçici koruma” statüsü verilmiştir. Bu kişilerin sığınmacı veya mülteci statüleri yoktur. Göçlerin henüz başlangıç safhasından Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013) ve ardından Geçici Koruma Yönetmeliği (2014) çıkarılıncaya kadar Suriyeliler ülkelerine bir müddet sonra dönecekleri düşünüldüğünden, “misafir” olarak algılanmışlardır. Geçici Koruma Statüsü, 2001 tarihli Avrupa Konseyi Yönergesi’nde Avrupa ülkelerinin vatandaşlığına sahip olmayan ve kendi ülkelerine dönmeleri mümkün olmayan bireylerin yer değişim hareketlerinde hızlıca ve geçici koruma sağlayan istisnai bir önlem olarak tanımlanmaktadır (<http://www.goc.gov.tr>). Tunç’a (2015) göre

⁴ 98 ile başlayan kimlik numaraları Suriyelilere sınırdan ilk geçişleri sırasında yetkililere verilmektedir. Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde başta sağlık ve eğitim hizmetleri olmak üzere Suriyelilerin pek çok sosyal haktan faydalanabilmeleri için bu numaraların bireysel başvuru yapılarak ikamet edilen ildeki İl Göç İdaresince 99 ile başlayan kimlik numaralarına dönüştürülmesi gerekmektedir. Bu şekilde başvuru yapan Suriyeli bireyler buldukları il için kayıt altına alınmakta ve diğer illerde ikamet etmesine ve çalışmasına izin verilmemektedir.

mülteci ile geçici koruma altında olma arasındaki temel fark her iki grubun kazanımlarında görülmelidir. Türkiye'deki Suriyelilere evrensel mülteci hakları içerisinde yer alan insani standartlarda muamele hakkı, sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkı ve seyahat edebilme hakkı bir hak olarak değil ama “imkan” olarak sağlanmaktadır (Tunç, 2015).

Yapılan çalışmalar ve gözlemler Suriyeli bireylerin kimlik sorunları nedeniyle toplumsal ve hukuki açıdan ‘ne mülteci ne de misafir’ olarak isimlendirildiklerini göstermektedir (Baban vd., 2017). Aşağıdaki alıntı hukuki belirsizliklerin bir an önce giderilmesi gerektiğini veciz bir şekilde ortaya koymaktadır.

“Suriyeliler için belirlenen bir mevzuat yok. En başta bu insanlar gelirken tüm bakanlıklar bir araya gelerek hukuki bir alt yapı oluşturulmalıydı. Şimdi yapılanlar günlük yardımlar, günlük sorunları çözmeye yönelik olduğu için kalıcı bir fayda sağlayamıyor. Hukuki çerçeveleri net belirtilmediği için sorunlar yaşanmaktadır. Suriyeli sığınmacılarla ilgili sosyal politikamız acilen netlik kazanmalı.” (K2)

Başlangıçta “geçici koruma altında kişi” tanımlaması Suriyelilerin ülkelerine geri döneceği varsayımı üzerine kurgulanmışsa da bunun pek de öyle olmadığı ilerleyen yıllarda görülmüştür. Geride kalan sürece bakıldığında Suriyelilerin önemli bir kısmının geçici değil, kalıcı olduğu anlaşılmaktadır. Bazı katılımcılar hukuki statülerinin belirsiz olması nedeniyle Suriyelilere nasıl davranacaklarını bilmediklerini dile getirmişlerdir. Bu durumdan duyulan rahatsızlık bir görüşmede şu şekilde ifade edilmiştir:

“Suriyelilerin statü sorunu çözülmeli. Mülteci mi vatandaş mı? Geçici koruma altında diye bir şey yok. Mülteci olursa uluslararası kuruluşlar iç siyasete müdahale etmeye başlar. Bu tartışmayı da açmaya müsaade etmezler. Şu an için bundan başka bir çözüm görünmüyor.” (K11)

Geçici koruma statüsü Suriyelilerin başta çalışma izni ve hakları konusunda pek çok sorunu da beraberinde getirmektedir. Sayılarının her geçen gün artması ve geçicilik halinin aslında bitmiş olması göz önünde bulundurulduğunda Suriyelilerin hukuki statüsünün yeniden gözden geçirilmesine ihtiyaç duyulduğu açıktır.

Sivil Toplum Örgütlerinin Önemi

Kamu kurum ve kuruluşları Suriyelilere yönelik hizmet sunumunda katılımcıların çoğuna göre Belediyelere ve Sivil Toplum Kuruluşlarına (STK) göre biraz daha geriden gelmektedir. Başta Konya Büyükşehir Belediyesi (kayıta ve kanıta dayalı düzenli sistemli çalışmalar yürütmekte) olmak üzere diğer merkez ilçe belediyeleri Suriyeli vatandaşlara çeşitli içerikte hizmetler sunmaktadır.

Konya'da çok sayıda özellikle daha önce de göçmenlere yönelik çalışmalar yürütmüş STK bulunmakta, bu durum Suriyeliler tarafından da gayet iyi bilinmektedir. El-Bir Derneği, Dost Eli Derneği, Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği, Ortadoğu Barış Araştırmaları Merkezi (International Middle East Peace Research Center – IMPR), Anadolu İnsani Yardım Derneği (AYDER), İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı (İHH), Ravza Eğitim Vakfı en yoğun faaliyet gösteren STK'lar arasındadır. STK'lar Suriyelilere yönelik rehberlik / danışmanlık, psiko-sosyal destek, doğrudan aynı ve nakdi yardım, yakacak yardımı, yol yardımı, medikal malzeme yardımı, beyaz eşya yardımı, meslek edindirme, dil öğretme, ev ziyaretleri gibi hiç de küçümsenmeyecek hizmetler sunmaktadır. Bu yönüyle STK'ların kamusal sorumluluğunun yetersiz kaldığı noktalarda önemli bir boşluğu doldurduğu söylenebilir.

Katılımcıların bir kısmına göre Konya'da çok sayıda sosyal yardımlaşma ve dayanışma odağında hizmet veren STK'nın olması Konya'nın Suriyeliler için bir çekim merkezi olmasına neden olmaktadır. Katılımcıların çoğunluğu STK'ların Ensar ve Muhacir ruhuna uygun olarak Suriyelilere sahip çıktıkları, bu uğurda çok ciddi çaba harcadıklarını düşünmektedir. Bir katılımcı Konya'yı "STK cenneti" şeklinde tasvir etmiştir. Bununla birlikte bir katılımcı STK'lar tarafından sunulan hizmetlerin iyi niyetli olmasına karşın geçici koruma altında yaşayan Suriyelileri kolay ve sosyal yardıma dayalı 'hazır bir yaşama' alıştırdığını öne sürmüştür:

"STK'ların da bir yanlış uygulaması bu. Bu insanları hazır yaşamaya alıştırdılar. Günde 200 kişinin kaydı yapılıyorsa bu sayının artış sebebi yanlış yapılan sosyal yardımlardır. Belki de yardım ettiğimiz insanlar Esed'in adamları, PYD'li, DAES'li bilemiyoruz." (K9)

Konya'daki bir kısım STK, uluslararası organizasyonlarla eşgüdümlü ya da onların bir alt kolu olarak Suriyelilere hizmet sunmaktadırlar. Bu STK'ların bünyelerinde profesyonel meslek elemanlarını (psikolog, sosyal hizmet uzmanı, sosyolog, uluslararası ilişkiler uzmanı gibi) istihdam ediyor olması, konuya ilişkin hassasiyetlerinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Verdikleri onca hizmete karşılık Konya'daki STK'ların kendi aralarında işbirliğinden ve koordinasyonundan bahsetmek güçtür. Her biri belli alanlarda münferit olarak çalışma yürütmektedir. Dolayısıyla ister istemez mükerrer yardımlar söz konusudur. STK'ların izledikleri yardım politikası genel olarak bir kişiye birkaç farklı hizmet sunmak yerine, çok daha fazla kişiye bir çeşit hizmet sunmak şeklindedir. Bununla birlikte aşağıdaki alıntıda geçtiği gibi yeterli koordinasyon kurulamadığı durumlarda mükerrer yardımlar istismara kapı aralayabiliyor:

“... daha birçok kurum, STK olarak yardım yapıyor. Ben şahsen bazı yardımların iptal edilmesini istiyorum. Yardımlarda mükerrer yardım sorunu var. Böylece ihtiyaç fazlası gibi bir durumla karşılaşıyoruz. Ne oluyor bu durumda? Çeşitli kurumlarca yapılan yardımlar ya israf oluyor, çöpe atılıyor ya da bunları satıp paraya çeviriyorlar.” (K6)

İstihdamda Karşılaşılan Güçlükler

Kitlesele göçlerin yaşandığı ülkelerde dışarıdan gelen göçmen işçilerin işgücü piyasasına kalabalık gruplar halinde dahil olacakları göç sosyolojisinde bilinen bir gerçektir. Nitekim Konya'da da bahse konu bu sosyolojik olgu aynen kendisini göstermiştir. “Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik” (2016) yürürlüğe girinceye dair Türkiye'de yasal yönden çalışma hakkına sahip olmayan Suriyeliler kimi zaman denetim yetersizlikleri, kimi zaman da esnek yaklaşımlar sonucu özellikle Konya Sanayi bölgelerinde kayıt dışı “ucuz işgücü ” olarak boy göstermişlerdir. Her ne kadar son zamanlarda çalışma izni almış Suriyeliler olsa da bunlar arasında iş beğenmeyen, nedensiz işe gitmeyenler de vardır.

Genelde Türkiye'ye özelde ise Konya'ya yerleşen Suriyelilerin çoğunluğu eğitimsiz olup, nitelikli mesleklere sahip değildir (Konya'da Yaşayan Suriyeliler:

Güncel Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı Sonuç Raporu, 2017). Bu özellikleriyle Konya'daki Suriyelilere yönelik halk arasında "ucuz işgücü" algısı yerleşmeye başlamıştır. Sanayisi her geçen gün gelişmekte olan Konya'da KOBİ'lerin (Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler) ihtiyaç duyduğu vasıfsız eleman (çaycı, bekçi, kapıcı vs.) açığı önemli ölçüde Suriyeliler tarafından karşılanmaktadır. Uzmanlık alanlarının dışında hatta çoğu zaman vasıfsız işlerde çalıştırılma bir araştırma raporunda belirtildiği gibi istihdam edilen Suriyeliler açısından en temel sorunlardan biridir (Topçuoğlu vd., 2015).

Suriyelilerin bir kısmı sosyal güvencesiz, asgari ücrete yakın bir gelirle kayıt dışı bir şekilde çalıştırılmaktadır. Mevzuattaki boşluklar ve kayıtların düzenlenmesindeki gecikme, yakın zamana kadar Suriyeli sığınmacıların çalışma hayatı içinde kayıtsız bir şekilde yer almalarına neden olmuştur. Suriyelilerin kayıt dışı çalışmaları ücretlerin düşmesinde etkili olmuştur (Del Carpio ve Wagner, 2015). Katılımcılarla yapılan görüşmelerde bu durumun en çok da işçi temininde zorlanılan inşaat, döküm, tekstil ve kunduracılık sektörüne yarar sağladığı anlaşılmaktadır. Konuya ilişkin düşüncesini belirten katılımcılara göre neredeyse kapanma aşamasına gelen bu sektörler Suriyelilerin gelişile birlikte canlanmış, yeniden hayat bulmuştur. İşin ilginç yanı daha önce değinildiği gibi Konya'ya yerleşen Suriyelilerin çoğunluğunun kunduracılık mesleğinde isim yapmış olan iç savaş öncesinde de kunduracılık alanında sürekli diyalog halinde olan Halep'ten gelmiş olmasıdır. Kolay iş bulma düşüncesi Suriyelilerin Konya'yı tercih edişlerinde etkili olmuş olabilir.

"Halepliler meslek olarak ayakkabıcılık kökenlidir. Konya'daki kundura sektörü bu sayede ayakta kaldı. Savaş öncesinde kunduracılıkta Halep ile iş bağlantıları vardı. Konya'da bu sektör batıyorken, Suriyeliler geldiklerinde burada talep görmeyen sektörlerden birini kalkındırdılar. Konya'da bu şekilde kundura, tekstil, döküm, inşaat gibi sektörler kalkındı. Konya'da bu sektörlerde eleman temin edilemiyordu. Kaçak ya da başka bir şekilde bu sektörde değerlendiriliyorlar. Biri işe girince irtibatla olduğu yakınlarını da davet ediyor." (K10)

Misafire Yaklaşım

Dışarıdan gelen kişiye mesafeli duruş ve temkinli bir bakış her göç olayında kendini tekrarlayan ve “normal” kabul edilen bir durumdur. Göçle gelen, farklılıklarıyla geldiği için sosyal yaşamın pek çok parametresinde önemli bir etki uyandırmaktadır. Bu etkiye karşı toplumda bir tepkinin oluşması olağan karşılanmalıdır. Dışarıdan gelenin yerleşik halkın sosyo-kültürel yaşantısına benzeşikliği ölçüsünde sosyal mesafe daralmakta uyum ve bütünleşme çabası hızlanabilmektedir.

Görüşmelerde Şanlıurfa, Gaziantep, Kahramanmaraş, Hatay ve Mersin gibi Suriyelilerin yoğun olarak yaşadıkları illerde yerli halkla Suriyeli sığınmacılar arasında kimi zaman çatışma ve gerilimler yaşandığı, bu tablonun Konya’da daha düşük düzeyde seyrettiği öne sürülmüştür. Özellikle Belediyeler ve STK’lar tarafından sunulan hizmetler ve ildeki iş olanakları sosyal çatışmaların önlenmesinde etkilidir. Gözlemler Konya’daki kabul düzeyinin daha yüksek olduğunu düşündürse de özellikle bazı mahallelerde (Şükran ve Şems gibi) ikamet eden Suriyelilere yönelik halk arasında belirgin bir öfke ve kızgınlığın varlığı kendisini hissettirmektedir. Kavgacı, çatışmacı ve saldırgan tavırlar yerleşik düzeni tehdit ettiği için sürekli bir şikâyet konusudur.

“Şükran ve Şems gibi mahallelerde işlenen hafif suçların yüzde yirmisi göçmenler tarafından işlenmektedir. Şehirlerde gettolar oluşuyor. Bu gettolar Türk vatandaşlarının giremeyeceği ortamlardır. Bu gidişata birileri ‘dur’ demelidir.”(K5)

“Buradakilerin çoğunda yalan serbest. Esed’in adamları var. Tehlikeli insanlar, döner bıçakla, parke taşıyla saldıranları gördük. Şeriattan geldiler. Burada yasalardan korkmuyorlar. Huzuru bozuyorlar, anarşi çıkıyor. Kaybedecek bir şeyleri olmadıkları için ufak kavgalarda bile aşırı şiddete başvuruyorlar.” (K6)

Katılımcılar arasında bu mahallelerde yaşayan bir kesim Suriyelilere yönelik devletin asayiş konularında denetimin artırılmasının gerekli olduğunu düşünenler vardır.

“Burada kalan özellikle bekâr kesimi bağlayan yasal bir durum olmadığından rahatlar, gitmeyi de düşünmüyorlar. Bu insanlara suç işledikleri

takdirde sınır dışı edilme cezası verilse hırsızlık, cinsel taciz olayları, sapkın davranışlar gibi sorunların önüne geçilebilir. Burada devlete iş düşüyor, devlet çıkacak kadife yumruğunu gösterecek, hissettirecek. (K6)

Sosyal yardımlar konusunda devletin Suriyeliler için ek bütçe ayırmaması, Suriyelilerin düşük ücretlerle iş kollarında çalışması halkın tepkisini çekmekte; bir takım sosyal normlarda (evde babanın çalışmayıp çocuğun çalışması, kalabalık gruplarla toplu halde yaşama ve dolaşma, tek bir sözle boşanmanın gerçekleşmesi, kadınların yardım için dilenmesi vb.) ve alışkanlıklarda (yemek, temizlik, giyim-kuşam vb.) beliren derin farklılıklar tepkilerin dozunu artırmaktadır. Öte yandan halk arasında Suriyelilere devletin özel ilgi gösterdiğine dair çok da doğru olmayan önyargılara rastlanabilmektedir. Önyargıların oluşumunda kimi zaman medyanın sorumsuz yayınları (Suriyelilerin bedavadan yardım aldıkları, çocuklarının sınava girmeden üniversitelerimizde okudukları vb.) da etkili olabilmektedir (Özdemir ve Öner-Özkan, 2016). Görüşmelerde bir katılımcı halkın gerçeğin iç yüzünü bilmeden önyargılarla hareket ettiğini belirtmiştir.

“Konyalılar sosyal yardımlardan alacağımız pay daralıyor diyerek bu guruba düşmanlık besliyor. Önünü arkasını bilmeden böyle düşünüyorlar. Suriyelilerin kayıt dışı, az ücretle çalıştırılması işverenlerce bir avantaj haline geldi. Ekmeğimizi çalışıyorlar algısının yaygınlaşması da bundan.” (K3)

Genç ve Özdemirkıran'ın (2015) İstanbul ilinde yaptıkları araştırma da benzer bulgular içermektedir. İstanbul'un her semti için geçerli olmasa da yerli halkın Suriyeli sığınmacılara karşı bakış açısı çok da kabullenici değildir. Daha çok negatif tutumlar ve şikâyetler öne çıkmaktadır. Arap dünyasına ilişkin Osmanlı Döneminin sonlarında oluşan güven sarsıcı imaj henüz sıcaklığını korumakta, Suriyeliler de bu imajdan nasibini almaktadırlar. Kuşkusuz negatif bakış açısının oluşmasında Suriyelilerin, kalabalık gruplar halinde hijyenik olmayan ortamlarda yaşaması, bu grubun eğitim düzeyinin düşük oluşu, nitelikli mesleklere sahip olmayışı, bölgenin nüfus, yerleşim ve ekonomik düzenini birden alt üst etmesi gibi nedenler de bu tabloyu pekiştirmektedir. Devlet tarafından Suriyeli sığınmacılara yönelik ortaya konulan her tür düzenleme ve oluşturulan sosyal politikaların hedefine ulaşabilmesi için bunların yerel halka düzgün bir şekilde aktarılması, yerel halkın bunları

önyargısız benimsemesi bu noktada önem kazanmaktadır. Eğer yerel halkta kabul ve benimsemede sorun yaşanırsa şu an çok fazla hissedilmese de gelecekte toplumsal anlamda kargaşaların sıklıkla yaşanması kuvvetle ihtimaldir (Topkaya ve Akdağ, 2016).

Eğitimin Zorunluluğu

Suriyeli sığınmacıların yaşadıkları sorunların odağında eğitim yer almaktadır. Özellikle dil farklılığının hem toplum içinde hem de Suriyeli çocukların eğitim yaşamında yarattığı iletişim sorunları toplumdaki uyum sürecini sekteye uğratabilecek niteliktedir. Dil farklılığı ve çalışma zorunluluğu nedeniyle Suriyeli çocukların sosyalleşemediği ve okulda kazanmaları gereken bilgi ve beceriye odaklanamadıkları öne sürülmektedir (Uzun ve Bütün, 2016). Suriyeli bireylerin ilk yıllarda “misafir” olarak değerlendirilmesinden dolayı Türkçe derslerin müfredat kapsamına alınması ya da çocuklar arasında uyum çalışmalarının yapılması şeklinde düzenlemelerin yapılmadığı dikkati çekmektedir. Bununla birlikte, 2013 yılına kadar bu çerçevede devam eden eğitim süreci, Millî Eğitim Bakanlığı'nın 26 Nisan 2013 ve 26 Eylül 2013 tarihlerinde yayımladığı genelgelerle ile resmi olarak değişmeye başlamıştır (Seydi, 2014).

Eğitimin en temel sorunlardan biri olduğu istisnasız tüm katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Beş yıldan fazla zamandır Türkiye'de yaşayanların olması, bunların önemli bir kesiminin savaş bittikten sonra da Suriye'ye dönmeyecek olması, okul çağındaki çocuk oranının yüksek olması vb. nedenler eğitim sorunu üzerinde önemle durmayı gerektirmektedir. İç savaşın beklenilen aksine uzaması Suriyelilerin önemli bir kesiminin gün geçtikçe ülkemizdeki pozisyonlarının kalıcı bir duruma dönüşmesine; böylece giderek daha da belirginleşen toplumsal, siyasal ve ekonomik boyutları olan bir sosyal uyum (entegrasyon) ihtiyacına ve beklentisine kapı aralamaktadır. Sağlıklı yollardan sosyal uyum ve bütünleşmenin sağlanabilmesinin yolu da nitelikli bir eğitimi gerekli kılmaktadır.

Suriyelilerin eğitimi kendi içinde çözüm bekleyen ve giderek karmaşık hale gelen bir sorundur. Kimliği olmayanların eğitime dâhil edilmesinde başından beri zorluk yaşanmaktadır. Dil problemi, yaş ile eğitim düzeyi arasındaki kopukluklar (örneğin 14 yaşında olup da hiç okula gitmeyen

çocukların olması), alınan diplomaların Suriye’de kalmış olması, eğitim düzeyini belirlemede güçlükler, lise ve yükseköğrenime geçişlerde belirsizlikler, kız çocuklarının okutulmasındaki isteksizlik, okul çağındaki çocukların çalıştırılması, kırtasiye ve okul giderlerini karşılayacak kaynak sıkıntısı gibi sorunlarla karşılaşmaktadır (Levent ve Çayak, 2017; Taştan ve Çelik, 2017). Katılımcıların ifadelerine göre Suriyeli öğrenciler için okul kıyafetinin temininde güçlükler, bizatihi okul yöneticilerinin okul başarısını düşürür endişesiyle Suriyeli öğrenci almaya yanaşmaması ayrı ayrı çözüm bekleyen diğer sorun alanlarıdır. Bir katılımcının ifade ettiği gibi okullarda öğrenci sayısının artmasıyla birlikte giderlerin de artması kamu kaynaklarının yetersiz olduğu bir ortamda toplumsal tepkilere neden olabilmektedir.

“Eğitime katılanların masrafı şimdiye kadar hayırseverlerce karşılanıyordu. Gelenlerin arkası kesilmeyince okulun masrafı arttı haliyle, temizliği, fotokopisi, toneri, kâğıdı, öğretmeni vesaire hepsi masraf. Devlet sadece doğalgaz, elektrik ve suyu ödüyor. Diğerleri okula aile birliğinden karşılanıyor. Böyle olunca da toplum tepki gösteriyor.” (K12)

Suriyeli çocuklara eğitim hâlihazırda ya devlet okullarında veya tamamen Suriyelilere özgü tasarlanmış Geçici Eğitim Merkezlerinde (GEM) verilmektedir. Yapılan görüşmelerde GEM’lerin halk arasında “Suriye okulu” şeklinde adlandırıldığı anlaşılmaktadır. Konya’daki GEM’ler mevcut okulların bünyesinde kurulmuştur. GEM’lerde, Milli Eğitim Bakanlığı’nın belirlediği müfredat kapsamında, 15 saat Türkçe öğretimi yanında Suriyeli öğretmenler tarafından Arapça olarak eğitim de verilmektedir (Taştan ve Çelik, 2017, s. 22). Yapılan görüşmelerde Konya’daki GEM’lerde Suriyeli öğrencilere Türkçe öğretmek üzere maaşı UNICEF tarafından ödenen, sayıları 70’i bulan Türkçe öğreticilerinin de görev yaptığı bilgisi alınmıştır. Bir katılımcı GEM’lere gelen Suriyeli öğrencilerle yaşadıkları dil öğrenmeye ilişkin zorlukları şu sözlerle açıklamaktadır:

“Suriyeli öğretmenler fen, matematik gibi dersler verirken, biz Türkçe öğretmeye çalışıyoruz. Çocukların aileleri de dil bilmiyor. Hepsi bir arada yaşadıkları için Türkçeye hiç maruz kalmıyorlar. Dili öğrenemiyorlar. Burada her şey çok belirsiz. Çocuklara daha otur kalkı öğretmeden dil öğretmeye çalışıyoruz.” (K13)

Katılımcılara göre sosyal uyumun önündeki en büyük bariyer dil problemidir. Türkçe öğrenenlerin kolayca sosyal yaşama ayak uydurduklarından söz edilmektedir. Bununla birlikte Konya'da fazla sayıda Arapça bilen kişi vardır. Bu durum sosyal uyumun inşa edilmesinde Konya için önemli bir avantajdır.

Suriyeli çocukların gittikleri bazı ilköğretim okullarında öğleye kadar Türk öğrenciler için, öğleden sonra da Suriyeli öğrenciler için olmak üzere ikili eğitim verilmektedir. Ancak Karma eğitime geçilememesi Türkçe dil öğrenimini geciktirmektedir.

“Bazı okullarda Türk öğrenciler için sabah eğitim verilirken, öğleden sonra ise Suriyeli öğretmenler eğitim vermektedir. Karma eğitimin olmaması Türkçe öğrenimini geciktiriyor. Dil sorunu çözülsün hem eğitim sorunu hem de entegrasyon sorunu ve buna bağlı sorunlar çözülecektir.” (K3)

Bir GEM'de öğretmenlik yapmış olan bir katılımcı (K13) Suriyeli öğrencilerin özellikle Türkçe derslerinde dersi dinlemeyip birbiriyle sürekli konuştuklarını, ödev yapmadıklarını, zaman zaman kendi aralarında ve bazen de yan binada bulunan Türk öğrencilerle kavgaya tutuştuklarını, bu kavgalar sonucu Türk ve Suriyeli ailelerin karşı karşıya geldiğini belirtmiştir. Eğitimde baş gösteren sorunların giderilmesi noktasında kaynaştırma mantığıyla kurgulu karma eğitime geçiş katılımcıların hemfikir olduğu çözüm yoludur.

Sonuç

Bu araştırma; ülkesini iç savaş nedeniyle terk edip Türkiye'ye sığınan ve yerleşim yeri olarak Konya'yı tercih eden Suriyelilerin Konya'daki yaşantılarını farklı yönleriyle inceleyip ihtiyaçlarını ve sorunlarını tespit etmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Katılımcı gözlem ve veri çeşitlemesine dayalı, betimleyici özellikteki bu nitel araştırma; Konya'da yaşayan Suriyelilerin kendi içinde heterojen bir nüfus profiline sahip olduğuna, yerleşim açısından tercih edilen bir il olduğu için Konya'da her geçen gün Suriyeli nüfusun arttığına ve yakın gelecekte il nüfusuna oranla dengesiz bir yerleşimin ortaya çıkacağına işaret etmektedir. Bu araştırma ayrıca Suriyeli göçmenlerin acil çözüm bekleyen kimlik, barınma, kayıt, dil, sosyal uyum, eğitim ve istihdam odaklı birtakım sorunlar yaşadıklarını ortaya çıkarmıştır. Konya'nın farklı mahallelerinde ikamet eden Suriyeli ailelerin yaşantılarını karşılaştırmalı olarak ele alacak; böylece yaşanan sorunların kaynağı ve boyutlarına ilişkin daha fazla bilgi edinmeye olanak sağlayacak saha araştırmalarına ihtiyaç vardır.

Suriye'de 2011 yılından beridir genişleyerek devam eden iç savaş ortamından kaçıp Türkiye'ye sığınan göçmenlerin önemli bir kısmının savaş sona erse bile geri dönmeyecekleri, ülkemizde kalıcı oldukları anlaşılmıştır. Bu yüzden geçici koruma yaklaşımının öne çıkardığı Suriyelileri "misafir" olarak görme anlayışının artık terk edilmesi, önümüzdeki süreçte zamanı da iyi kullanmak suretiyle kamu, yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşlarının el ele vererek sosyal uyum ve bütünleşme çabalarına hız verilmesi gerektiği araştırmanın vardığı en önemli sonuçtur. Sosyal uyumun sağlanması kuşkusuz Suriyeliler için başta sosyal politika olmak üzere istihdam, eğitim, sağlık, konut, sosyal hizmetler ve sosyal yardım alanlarında mevcut uygulamaların gözden geçirilmesi, iyileştirilmesi ve hizmet sunumunun insan onuruna yakışır bir şekilde gerçekleştirilmesiyle mümkündür.

Gelinen nokta itibariyle Suriyelilerin ülkemize kitlesel göçünü akılcı ve planlı bir şekilde düzgün yönetme seçeneğini öne çıkarmak en mantıklı yoldur. Akıncı vd. (2015) belirttiği gibi göç olgusunun bizzat kendisi bir sorun değildir. Burada asıl önemli olan sorun belli sayıda kişinin bir yere göç ederek yer değiştirmesinden ziyade göçün toplumsal sonuçlarını tespit edebilmek; gerekli teknik, hukuki vs. altyapıyı oluşturabilmek ve sorunu bu

yönde aşabilmeyi sağlamaktır. Bu doğrultuda ortak aklı inşa etmek üzere geride kalan beş yıldan çıkarılacak dersleri de hesaba katan hem ulusal hem de bölgesel yol haritalarının oluşturulmasına ihtiyaç vardır. Bir tekrardan ibaret olsa da önemine istinaden multidisipliner ve çok sektörlü çalışmaların kaçınılmaz olduğu söylenmelidir. Araştırma bulgularına dayanarak sosyal uyum çalışmalarında önceliğin eğitim ve istihdama verilmesi öne sürülebilir. İçinde yer aldığı bölgenin kalkınma, gelişme ve sosyal sorunlarının çözümünde misyon yüklenmiş olan üniversitelerin sorumluluk alma zamanı artık gelmiştir. Üniversiteler Suriyelilerin yaşantılarına odaklanan bilimsel araştırmalara hız kesmeden devam etmeli; üniversitelerin öncülüğünde kamu, yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri ile sorunun bizatihi sahibi olan Suriyelilerin kanaat önderlerinin de bir araya getirileceği çalıştay ve benzeri bilimsel toplantılar düzenlenmelidir.

Kaynakça

- AFAD, *Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı* (2018). Geçici Barınma Merkezleri. Erişim Tarihi:14Temmuz2018,https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2374/files/09_07_2018_Suriye_GBM_Bilgi_Notu.pdf
- Akıncı, B., Nergiz, A., Gedik, E. (2015). Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 58-83.
- Akgündüz, Y.E., Berg, M., Hassink, W. (2015). The Impact of Refugee Crises on Host Labor Markets: The Case of the Syrian Refugee Crisis in Turkey. *Discussion Paper IZA DP No:8841*. Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2018, <http://ftp.iza.org/dp8841.pdf>
- Ağır, O., Sezik, M. (2015). Suriye'den Türkiye'ye Yaşanan Göç Dalgasından Kaynaklanan Güvenlik Sorunları. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 95-124.
- Baban, F., Ilcan, S., Rygiel, K. (2017). Syrian Refugees in Turkey: Pathways to Precarity, Differential Inclusion, and Negotiated Citizenship Rights. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 43(1), 41-57.
- Castles, S., de Haas, Miller, M.J. (2014). *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World* (Fifth Edition). New York: Palgrava MacMillian.
- Çetinkaya, C., Erbaş, E., Özceylan, E. (2016). Türkiye'deki Suriyeli Geçici Barınma Merkezlerinin Durumu ve Senaryo Analizleri. *Birey ve Toplum*, 6(12), 5-21.
- Çiçeksoğüt, A. (2017). Uluslararası Göç Hukuku Perspektifinde Yerinden Edilmiş Suriyeliler'in Türkiye'deki Statüsü. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2), 1-20.
- Del Carpio, X.V., Wagner, M. (2015). The Impact Of Syrian Refugees on the Turkish Labor Market. Policy Research Working Paper 7402, World Bank Group: Social Protection and Labor Global Practice Group. Erişim Tarihi: 16 Temmuz 2018, <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/54522>
- European Comission (2018). Migration and Home Affairs: Temporary Protection. Erişim Tarihi: 20 Temmuz 2018, https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/asylum/temporary-protection_en
- Genç, D., Özdemirkıran, M. (2015). Local Perceptions on Syrian Migration to Turkey: A Case Study of İstanbul Neighborhoods. G. Şeker, A. Tilbe, M. Ökmen, P. Yazgan

Hepgül, D. Eroğlu, İ. Sirkeci (Editors). (In) *Turkish Migration Conference 2015 Selected Proceedings* (pp. 106-117). London: Transnational Press London.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2018). Göç İstatistikleri: Geçici Koruma. Erişim Tarihi: 13 Ağustos 2018, http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2018). Avrupa Birliğinde Geçici Koruma. Erişim Tarihi: 18.09.2018, http://www.goc.gov.tr/icerik3/avrupa-birliginde-gecici-koruma_409_558_1096

Konya'da Yaşayan Suriyeliler: Güncel Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı Sonuç Raporu (2017). K. Alptekin, D. Akarçay Ulutaş ve D. Ustabaşı Gündüz (raporu hazırlayan). Konya: KTO Karatay Üniversitesi.

Koyuncu, A. (2014). *Kentin Misafirleri Suriyeliler*. Konya: Çizgi Kitapevi.

Levent, F., Çayak, S. (2017). Türkiye'de Suriyeli Öğrencilerin Eğitimine Yönelik Okul Yöneticilerinin Görüşleri. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 21.

Merriam, S.B. (2009). *Qualitative Research: A Guide to Design and Implementation*. USA: John Wiley and Sons.

Özdemir, F., Öner-Özkan, B. (2016). Türkiye'de Sosyal Medya Kullanıcılarının Suriyeli Mültecilere İlişkin Sosyal Temsilleri, *Nesne Psikoloji Dergisi*, 4(8), 227-244.

Özgüler, V.C. (2018). Kitleleşen Göçlerin Emek Piyasalarına Etkisi: Türkiye'deki Suriyeliler. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 74, 77-102.

Padgett, D.K. (2008). *Qualitative Methods in Social Work Research* (Second Edition). Thousand Oaks, California: Sage Publications, Inc.

Seydi, A.R. (2014). Türkiye'nin Suriyeli Sığınmacıların Eğitim Sorununun Çözümüne Yönelik İzlediği Politikalar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31, 267-305.

Taştan, C., Çelik, Z. (2017). Türkiye'de Suriyeli Çocukların Eğitimi: Güçlükler ve Öneriler. Ankara: Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi. Topkaya, Y., Akdağ, H. (2016). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Suriyeli Sığınmacılar Hakkındaki Görüşleri (Kilis 7 Aralık Üniversitesi Örneği). *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 767-786.

- Topçuoğlu, A., Özensel, E., Koyuncu, A. (2015). *Konya'daki Suriyeli Misafirlerin Ekonomik Potansiyelleri ve İşbirliği İmkânlarının Belirlenmesi Araştırması*. Konya: MÜSİAD Konya Şubesi.
- Tunç, A.Ş. (2015). Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme. *Tesam Akademi Dergisi*, 2(2), 29-63.
- Uzun, E.M., Bütün, E. (2016). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarındaki Suriyeli Sığınmacı Çocukların Karşılaştıkları Sorunlar Hakkında Öğretmen Görüşleri. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 72-83.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Seçkin yayıncılık San. Tic. A.Ş